

Ana PODVRŠIČ
Filozofska fakulteta,
Univerza v Ljubljani,
študentka na
*École des hautes études
en sciences sociales*, Pariz

Cédric Durand (ur.)
En finir avec l'Europe
[Napravimo konec Evropi]
La Fabrique, Pariz, 2013,
149 strani, 15.00 EUR
(ISBN 978-2-35872-048-9)

Zaradi Evrope oz. Evropske unije (EU) smo v zadnjem času priča številnim paradoksom: na eni strani so grške univerze prisiljene zapreti vrata študentom, saj zaradi strogih varčevalnih ukrepov ne morejo več opravljati svojega izobraževalnega, kulturnega in – kot bi dodal Althusser – ideološkega poslanstva, na drugi strani pa vse evropske uradne strategije zaposlovanja in gospodarstva zadnjih deset let poudarjajo, da si želijo vzpostaviti družbo znanja; priča smo nevarnemu vzponu neofašizacije evropskih vlad ali organizacij (Orban na Madžarskem, Zlata zora v Grčiji, nedavne volitve v Avstriji ...), četudi naj bi bil glavni namen projekta evropske integracije ravno preprečiti vnovičen vzpon ekstremnih režimov; vidimo tudi, kako država s strupenimi plini in neonacistično policijsko brigado na motorjih napada množico protestnikov, ki navsezadnje le sledijo svoji državljanski pravici in demokratičnemu principu dialoga med državo in njenimi državljani, bojda enemu izmed temeljev EU; in ne nazadnje, navzoči smo pri

svojevrstnem zgodovinskem izbrisu, ko brezkompromisna Nemčija v vlogi posojilodajalca pozablja, da je bil njen povojni ekonomski vzpon med drugim posledica nemara najbolj moralno spornega odpisa državnega dolga in plačila vojne škode, ki so ju vojne zmagovalke odobrile tedanji močno zadolženi Nemčiji. Kaj se danes pravzaprav dogaja z Evropo in njenim prebivalstvom ter kaj ta postaja, se tako ne zdita samo akademsko pertinentni, ampak tudi politično nujni vprašanji. Nanju poskuša odgovoriti zbornik *En finir avec l'Europe* [Napravimo konec Evropi], ki ga je letos izdala pariška založba La Fabrique.

Zbornik se umešča v polje analiz, ki trenutne družbenoekonomske krize EU ne obravnavajo z vidika (ne) delovanja finančnih trgov, (ne)stabilnosti državnih blagajn in (ne)doseganja zadovoljive ravni konkurenčnosti nacionalnih ekonomij, ampak jo razumejo kot posledico součinkovanja prevladujoče neoliberalne ideologije, strukturne krize kapitalističnega sistema in notranjih nasprotij EU. Tovrstne študije, ki v ospredje postavljajo kontradikcije evroobmočja in evropske gospodarske politike z vidika njihovih družbenih posledic, smo v preteklih letih zasledili tudi v Sloveniji, denimo na krožku lanskih predavanj *Dvojna kriza evropskih integracij* Delavsko-punkerske univerze in v delu Zgroženih ekonomistov *Manifest; 20 let svobode*, ki je lani izšel pri Založbi /*cf. A zbornik petih prispevkov, ki jih je uredil profesor ekonomije na univerzi Paris 13 *Cédric Durand*, si je zadal ambicioznejši cilj, saj hoče na skromnih

148 straneh preučevati aspekte delovanja »realno obstoječe« Evrope, ki so doslej ostali bolj ali manj prikriti in ki jih je kriza dokončno razkrila.

En finir avec l'Europe je produkt sodelovanja profesorjev antropologije, ekonomije, sociologije in filozofije iz britanskih, francoskih in nemških univerz, ki projekt evropske integracije analizirajo z vidika njenega ideološkega veziva, družbene strukture, ekonomskega in političnega delovanja ter načina vladanja in upravljanja v kriznih časih. Najprej *Stathis Kouvelakis* ugotavlja, da je evropska kriza naredila konec fetišizmu skupne valute in evroevforije, kratkemu obdobju, ko je revni upokojeni grški delavec verjel, da stopa po poti uspeha svojega bogatejšega (in socialno bolj zaščitenega) kolega s severa. Ker je evropska integracija temeljila na nenakem razvoju, je današnji rasizem, ki je nadomestil nastalo ideološko praznino, dejansko produkt specifične organizacije evropske organizacije in njene domnevne »integracije«. Sledeči prispevek *Wolfganga Streecka* pojasni, kako je mogoče, da denarna valuta predstavlja tkivo t.i. združevanja evropskih ljudstev. Pisec pokaže, da je trg – in ne ljudstvo – edino suvereno telo EU in temelj njene družbene strukture, osnovni mehanizem družbenih odnosov pa predstavlja konkurenca. Bolj kot unijo med seboj povezanih ljudstev EU tako predstavlja unijo bančnih transferjev, njeni politiki govorijo jezik denarja in tkejo solidarnostne vezi s financami, novi voditelji držav v krizi pa si morajo pridobiti predvsem zaupanje finančnih

investitorjev. V nadaljevanju *Costas Lapavitsas* pokaže, da je financierizacija Evrope posebne vrste. Njena širitev namreč temelji na skupku listin in pogodb, katerih glavni učinek je na eni strani ta, da se konkurenčnost ekonomije dosega le z manipulacijami trga dela, večanjem fleksibilnosti in regulacijo delovnih razmer ter plač od spodaj, na drugi strani pa se institucionalizira polarizirajočo dinamiko režijskega razvoja: tako je Nemčija svoj komercialni presežek, ki ga je proizvedla s strogo deflacijsko plačno politiko, prodajala nemškim delavcem in gospodinjstvom v perifernih državah, katerih nujni krediti so po vsej verjetnosti prihajali prav iz nemških bank. Kljub vsem notranjim neskladjem projekta skupne valute pa dogodki in ukrepi od začetka evropske krize 2009, ki sta jih analizirala *Cédéric Durand* in *Razmig Keucheyen*, pričajo o krepitvi ekonomske, politične in ideološke moči finančnih institucij v kriznem času. Pisca ugotavljata, da se je nedemokratično delovanje EU od leta 2009 postopno radikaliziralo in oblikovalo nov politični režim, ki ga, sklicujoč se na Gramscija, poimenujeta birokratski in finančni cesarski režim. Simptom dokončne dedemokratizacije EU je nemara prav utrjevanje vloge Evropske centralne banke, katere moč je, kot lahko beremo, obratno sorazmerna impotenci evropskega parlamenta in neuspehim poskusom njenega socialdemokratskega predsednika Alfreda Schulza, da bi posegel v potek krize. Kot nazadnje pokaže *Dimitris Dalakoglou*, so neuspešni, bolj nasilno zatrti, tudi boji ljudskih

množic, ki na ulicah ali pa znotraj različnih alternativnih kolektivov izražajo svoje nestrinjanje s politikami, ki so jih določile od njihove volje neodvisne mednarodne institucije. Zlasti dogajanje v Grčiji je pokazalo dejanski obraz neoliberalne države in njenih nasilnih mehanizmov upravljanja z državljanji, obenem pa je znova potrdilo, da obstaja zgodovinska povezava med ekstremno desnico in kapitalistično demokracijo ter njenimi represivnimi državnimi aparati.

Kriza je tako dokončno potrdila, da predstavlja proces evropske integracije razredni in nedemokratski projekt slabljenja moči delavskega razreda in onemogočanja kakršnekoli revolucionarne prakse, katerega namen je uveljavitev finančnega sektorja in polkolonialne logike med centralnimi in perifernimi državami evroobmočja. Vendar – EU ni ne nujna ne samoumevna, saj, kot izvemo, izhaja iz specifičnega projekta majhne elite in njegova uresničitev ne bi bila mogoča brez posredovanja ZDA. Evropi moramo in moremo napraviti konec, je torej ugotovitev kratkega, a akademsko plodnega in politično angažiranega zbornika. »Napraviti konec Evropi tako pomeni uničiti odvraten stroj in žalostno usodo sveta, ki ga omejuje tržni horizont, vreči med staro šaro. Bolj kot za konec gre predvsem za začetek.« (str. 149).

Zbornik *En finir avec l'Europe* nam ponudi analitska orodja, s katerimi lahko mislimo sedanjo evropsko krizo, proces širjenja EU in težave, s katerimi se srečujejo periferne države, med katere sodi tudi Slovenija. Epilog

bralcu postreže tudi s tremi smernicami za oblikovanje konkretnega političnega programa, ki naj da prednost družbenim, demokratičnim in ekološkim vprašanjem; njegovi osnovni elementi so razvoj javnega sektorja, združevanje kreditnega sistema in zavračanje makroekonomskega okvira finančne globalizacije. Četudi izbrane analize ne puščajo nobenega dvoma o razredni dimenziji projekta EU, bi si zaključek, ki je s svojo radikalnostjo in brezkompromisnostjo zbudil nemalo reakcij tudi med francoskimi akademiki, kritičnimi do projekta EU, vseeno zaslužil dodatna pojasnila. Ni namreč popolnoma jasno, kakšna je natančna povezava med EU kot zgodovinsko določeno institucijo in pojmom Evrope, četudi se oba termina v besedilih uporabljata kot sopomenki. Je Evropa mišljena kot geografska ali ideološka entiteta? Prvo pojmovanje bi zbornik lahko hitro obrnilo proti njemu samemu, saj bi prekinitev z Evropo kot geografsko regijo med drugim pomenilo tudi konec mednarodnega povezovanja delavskih množic in skupnim poskusom usmerjanja toka dogajanja po volji evropskih ljudstev. Nasprotno pa bi druga interpretacija zbranim analizam dala novo dimenzijo, podkrepila bi sklepno ugotovitev zbornika ter ga naredila še aktualnejšega za slovenske razmere. Kot pokaže Maria Todorova, je pojmovanje »Evropa« predmet posebne zgodovinske diskurzivne konstrukcije, ki severozahodne regije evropskega kontinenta predstavlja kot ekonomsko in kulturno napredne in moderne v primerjavi z zaostalimi

in barbarskimi jugovzhodnimi pokrajinami. Pomembneje je to, da je ta diskurz, ki je dal podlago t.i. balkanizmu, dobil posebno moč ravno v procesu priključevanja Slovenije EU. Tedanji političnoekonomski oblasti je služil kot legitimacijsko orodje, s katerim se je pridružitve novonastale države EU zdela nujna in neizogibna. Balkanizem je pravzaprav neločljiv del tranzicijske »slovenske pomladi«, saj je v obliki sovražnega govora proti priseljencem iz preostalih bivših držav socialistične Jugoslavije prekrival slabšanje delovnih razmer za vse delavce znotraj slovenskega prostora, zlasti v gradbenem sektorju. Ne le da ideologija evropskosti prikazuje kulturno, ekonomsko in zgodovinsko medsebojno povezane regije kot ločene entitete, ampak prikazuje tudi (kapitalistični in nedemokratični) model razvoja zahodnoevropskih držav kot progresistični in nujni. S tega vidika je treba resnično napraviti konec »Evropi« in na »evropskosti« utemeljenim projektom, med katere zagotovo sodi tudi EU.

Reference:

- Breznik, Maja (2004): Umazano delo, umazano ljudstvo. V: Vesna Leskošek (ur.), *Mi in oni: nestrpnost na Slovenskem*, 131–148. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Močnik, Rastko (1999): 3 teorije: ideologija, nacija, institucija. Ljubljana: Založba *cf.
- Todorova, Marija N. (1994): The Balkans: From Discovery to Invention. *Slavic Review* 53 (2): 453–482.

Maja GARB
Fakulteta za družbene vede,
Univerza v Ljubljani

Marjan Malešič, Marko Polič,
Jelena Juvan
**Psihološke in socialne značilnosti
evakuacije**

Založba FDV, Ljubljana 2013,
elektronska izdaja, prost dostop
(ISBN 978-961-235-624-8)

Marjan Malešič, Marko Polič,
Samo Uhan, Iztok Prezelj,
Jelena Juvan, Boštjan Bajec
**Spoznaverni in zaznavni vidiki
evakuacije ob jedrski nesreči**
Založba FDV, Ljubljana 2013,
elektronska izdaja, prost dostop
(ISBN 978-961-235-626-2)

Del sodelavcev na Obramboslovnem raziskovalnem centru na *Fakulteti za družbene vede* se je pred približno letom dni lotil raziskave o poznavanju evakuacijskih ukrepov ob morebitni nesreči v nuklearni elektrarni Krško (NEK). K raziskavi so zaradi njene narave pritegnili še nekatere druge slovenske strokovnjake (metodologa, psihologa) in se nato nekaj mesecev aktivno ukvarjali s študijem literature in terenskim raziskovalnim delom, nato pa s pisanjem poročila in predstavitevijo rezultatov raziskave naročniku. Pri sodelavcih je bilo znani precejšnje navdušenje nad raziskavo. Zdelo se je, da so zadovoljni z vsebino, metodološkim pristopom in opravljenim delom. Na začetku leta 2013 so raziskovalci poročilo izdali še v knjižni obliki; pri založbi *Fakultete*